

Становище

От проф. д-р Николай Ненов,
Директор на Регионален исторически музей – Русе

Относно: Конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“, обявен в Държавен вестник, бр.61 от 28.07.2017 г., по научната специалност „Културология“, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата (Теория и история на културата. Приложно културознание) – за нуждите на катедра „История и теория на културата“ – Философски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, с единствен кандидат доц. д.н. Иван Димов Кабаков

Предложеният на вниманието ни основен монографичен труд „Интегрирано управление на културата“, в обем от 240 страници, обособен във въведение и три глави, съсредоточава поглед върху проблеми на рецепцията към културата като социална система, реализацията на практики за управление и възможността за интеграция с икономиката, образованието и политиката. Фокусът е поставен върху приобщаващата способност на културата, която чрез своите възможности за творческо отношение към миналото и бъдещето, се разглежда като атрибут на развитието, за постигането на което е посочена необходимостта от стратегическо управление на културата.

Текстът разглежда процесите на реализация и управление на културата в съвременния свят, предимно в европейски контекст. Като резултат от множество конкретни изследователски проекти и наблюдения, са станали възможни концептуалните обобщения и размисли за случващото се в сферата на културния мениджмънт. Политиките за приобщаване към културните процеси са проследени в поредица от европейски документи, а един от водещите моменти в представянето на културата е погледът на нея като на „ресурс“. В десетилетието, което отмина, тази специфична позиция е предизвиквала ентузиазъм у мнозина културни оператори и мениджъри, които виждат в посочената формула повишаване на значението на културата в сферата на икономиката. В настоящия текст аргументите на г-н Иван Кабаков доказват недостатъчното признание за възможностите на културата, разпознавана само като

„ресурс“, тъй като употребите ѝ се оправдават с принос за (и целят) развитието на останалите области, но на самата нея не се предоставя ролята на област за публични политики, които да доведат до реално приобщаване.

Един от началните важни моменти в постановката на автора е изравняването на позициите на двете страни, противопоставяни в предишни десетилетия, в сферата на културния мениджмънт у нас – тази на съвременното изкуство и въобще на Изкуството, заедно с тази на Наследството. Когато говори за Наследство и за Изкуство авторът се съсредоточава върху взаимодействията между традиционните занаяти и промишленият дизайн, където открива показателни примери, подкрепящи съотносимостта им към икономиката на културата, но и към връзката с местата на памет. Безспорно музеите са репрезентативни предимно по отношение на Наследството и едновременно с това те са места, в които Изкуството преобладава – и то тъкмо с такива форми и елементи от изкуство, с каквито и до днес се съотнасяме. Тези две позиции на пръв поглед се противопоставят по отношение на Творчеството, доколкото в полето на културата изкуството съсредоточава в себе си много по-видимо аспектите на творческия процес, но в същото време сме свидетели на устойчив ръст на такива събития в нашите музеи, които са част от процесите на културно творчество. Изработената научна визия за интегрирано управление на културата „в нейните взаимодействия с политиката, икономиката, образованието и обществото като система за производство на солидарност“, представлява работещ изследователски модел, благодарение на който е реализиран настоящия текст, фокусиран върху представянето на културата като социална система, разгърната в диалог с другите, утвърдени вече системи на политика, икономика, право, в процес на търсене на равнопоставеност. Този момент съсредоточава и основната цел на изследването, анализиращо потенциала на културата за интеграция, която запазва нейната способност да провокира и създава ценности.

Според автора „стойността на културата се състои в значимостта на нейното изразяване“ (с.28), поради което, възможността за изразяване и разнообразието от форми са израз на ценностната система в обществото. Наличието на ценност в културния факт е основа, от която да се погледне към този, който я притежава и употребява – чрез подсказването в текста на г-н Кабаков може да се разгледат случаите

на изява на високото изкуство и разпознатите обекти на световното културно наследство, които и до днес трудно намират път към общностите, с които съпребивават на териториален принцип. Символният капитал на културните обекти трудно се прехвърля върху общностите и обществото, които не са идентични с „породилата ги култура“, а това създава проблеми във възприемането на обекта на световно културно наследство, тъй като той остава разпознаваем само като лейбъл, обикновен етикет, макар и с „високото“ признание на човечеството. Този пример представлява добро свидетелство за функцията приобщаване от страна на културата, която предполага равнопоставено взаимодействие с обществото и преди всичко – приоритет на достъпа до култура.

Като се опира на основни документи, създаващи средата за работа в културната сфера, г-н Кабаков прави анализ на разминаването в съдържанието както в нашата, така и в нормативността на Европейския съюз. Съсредоточаването му върху един от елементите на икономиката – културният туризъм (с. 73), който е с високи претенции в областта на културата и културното наследство, води до заключение, че „тази позиция на Европейския парламент е далече от реалността“, тъй като културният туризъм проявява много слаб интерес към „опазването и осмислянето на ценността на нашето културно наследство“, най-вероятно защото тази дейност предполага преди всичко специално знание. В основата на тази асиметрия в отношенията отново стои позицията за културата като ресурс за развитие, което вече се разпознава като слабост.

С реализацията на научни проекти, насочени към конкретни казуси в областта на традицията и наследството, г-н Иван Кабаков получава достъп до различни нива на организации, усеща мотивацията, довела до начин на мислене и осъществяване на политики за културата. Всеки един от случаите, по които е работил сам или с екип, той превръща в основа на наблюдения и анализи, които от една страна имат конкретна насока, в синхрон с целите на изследователския проект, а от друга – служат за примери в теоретичните му постановки, като придават дълбочина и описват хоризонтите на изследователското му поле.

Многообразието от места, в които културата може да се утвърди като равноправен актьор, е отбелязано след познаване на реални политики и работа върху тях, сред които може да посочим културната дипломатия, чието значение се повишава в съвременните

общества, както и предприемачеството, разглеждано като инвестиция за промяна на обществото. Тези топоси не са случайни – като се спира на възможностите за интегрирана политика на Европейския съюз, авторът прави фокус върху българските практики за изработване на концепти за представяне на културата пред другите, в контекста на българското Председателство на Съвета на Европейския съюз през 2018 г. или в годината на културното наследство през 2018. Фактът, че изследователят не открива системност в реализацията на инициативите, не е изведен като повод за разколебаване в теоретичните постановки, а само белег за моментното състояние от развитието на процесите.

Едно от основанията за търсенето на интегритет във формите за управление на културата се търси в „скоростта на промяната“, която трудно позволява създаване на устойчивост на традиция, водеща до форми и реализация на идентичности. Този проблем е важен за автора, тъй като показва как отсъствието на културна идентичност не позволява участие в нейната интеграция чрез диалог, необходим да предостави отговори в перспектива, позоваващи се на традицията като начин за придаване на ценности. Приобщаващата способност на културата се разглежда като механизъм за работа на различни нива – предимно сред общности, били те локални, национални или транснационални, например с темата за Европа на различни скорости (макар и вече не особено актуална), където приобщаването може да се осъществи в полето на културата и наследството.

Макар и работен конструкт, хипотезата за необходимостта културата да се реализира като равнопоставен партньор в диалог с останалите системи (политическа, икономическа, образователна), с което да повиши ползите от участието си в процеса на интеграция за себе си, но и за другите, е представена убедително и с множество доказателства. Това позволява изследването на г-н Иван Кабаков да намери приложение в процеса на изработване на стратегии, които да опишат измеренията на взаимодействията между културните актьори у нас, действие, което е възможно да се случи в настоящето, ако желаем реализация на синергия. Виждам в настоящето изследване вдъхновяващ свод от примери и аналитични коментари на познати ситуации, възможности за развитие на предприемачество в културата, което може да послужи за израстване на българските управители на институции от културата, а в

резултат на това може да се надяваме достигането до интегрирано управление на културата у нас.

Като преподавател г-н Кабаков е подготвил 13 лекционни курса, автор е на четири монографии, редактор е на четири сборника и е публикувал над 40 статии по теми, разискващи културното наследство, културните политики и мениджмънта на културата. Представените от него научни трудове съдържат оригинални разработки, които представят качествата на кандидата, в съответствие с обявения конкурс.

Изложените тук наблюдения и посочените научни приноси ми дават възможност да подкрепя избора на доц. Иван Димов Кабаков в настоящия конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” за нуждите на Катедра „История и теория на културата“ към Философски факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, по научна специалност „Културология“, професионално направление 3.1. „Социология, антропология и науки за културата“.

проф. д-р Николай Ненов

30.11.2017

Русе